

Themanummer migratie Migranten aller landen ...

Wie zijn land verlaat, om welke redenen ook, komt op zijn nieuwe bestemming meestal in een kwetsbare situatie terecht. Dat was zo met Vlaamse arbeiders die in de 19e eeuw naar Wallonië, Noord-Frankrijk of de Nieuwe Wereld trokken. Voor de migranten uit het Middellandse Zeegebied, die vooral vanaf de jaren 1960 naar West-Europa kwamen was dat niet anders. In al die gevallen was er sprake van racisme, discriminatie, uitbuiting en het instrumenteel gebruik van de aanwezigheid van mensen van buitenlandse origine voor diepzwarte politieke doelen.

Even gemeenschappelijk aan die migratie-ervaringen zijn de pogingen van de betrokkenen om zich in hun nieuwe omgeving te organiseren, om op eigen kracht of in samenwerking met andere verworpenen der aarde een tegengewicht op te bouwen, of op zijn minst een overlevingsstrategie. Belgische arbeiders speelden een sleutelrol in de uitbouw van coöperaties in Noord-Frankrijk. Immigranten uit het Middellandse Zeegebied ondersteunden elkaar in informele netwerken, lang voor ze officieel geregistreerde vzw's oprichtten. Kernwoorden in die ontwikkelingen waren onderlinge solidariteit en streven naar maatschappelijke participatie.

Wie ook nog maar enigszins vertrouwd is met de geschiedenis van de arbeidersbeweging en de bonte verzameling aan nieuwe sociale bewegingen, kan niet anders dan vertrouwde echo's horen als het over migratie gaat. En laat nu de sociale geschiedenis, die van arbeiders, milieuactivisten, derdewereldmilitanten, feministen, pacifisten en mensenrechtenactivisten en aanverwanten net de kernactiviteit zijn van Amsab-ISG. En zo komt het dat de geschiedenis van migratie – zowel in een verder verleden als meer recent – en het erfgoed dat daarbij hoort, zich als het ware aan Amsab-ISG heeft opgedrongen.

De eerste bijdrage, over Victor Capart als spion en socialist, maakt meteen duidelijk dat migratie niet alleen een fenomeen is van alle tijden, maar ook dat iedereen betrokken partij is: elk volk heeft een migratieverleden. Het artikel geeft aan hoe moeilijk en complex die migratie-ervaring is voor het individu, hoe meerdere loyaliteiten in één persoon met elkaar overhoop komen te liggen.

Migranten worden heel vaak verengd tot arbeidsmigranten, maar er zijn veel meer redenen waarom mensen andere horizonten opzoeken. Machteld Venken heeft het in haar bijdrage over de Poolse soldaten die met de

westerse geallieerden een groot stuk van België bevrijdden. Zij bleven hier vaak en konden op heel wat waardering rekenen van de lokale bevolking, maar werden tegelijk de inzet van een machtsspel tussen de Poolse overheid en de Poolse regering in ballingschap.

Jozefien De Bock neemt de migratie uit het Middellandse Zeegebied naar Gent onder de loep. In de loop van de periode 1960-1980 heeft die de stad ingrijpend veranderd. Vaak worden migrantengemeenschappen onderzocht, hier is de stad van bestemming het uitgangspunt. En dat geeft ruimte voor vragen als wie waarom en hoe naar Gent kwam. Of anders gesteld: de klemtoon ligt op de gemeenschappelijke migratiebeleving, over de diverse groepen heen.

Een vaak gehoorde kritiek op de studie van de (recente) migratiegeschiedenis, is dat er geen bronnen zijn om dat onderwerp op een ernstige wijze te onderzoeken. Mazyar Khoojinian overtuigt de sceptici met een doorgedreven zoektocht naar gegevens over arbeidsmigratie in syndicale archieven: er is wel degelijk heel wat te vinden, ook in de landen waaruit de migranten afkomstig zijn.

Bronnen over migratie zijn inderdaad niet zo gemakkelijk te vinden en vaak beantwoorden ze niet aan het klassieke beeld van het geschreven of gedrukte woord, maar gaat het bijvoorbeeld om verhalen. Dat kan echter nooit een excuus zijn. En waarom zelf geen bronnen creëren als er geen zijn? Amsab-ISG bracht zes pioniers van de Antwerpse integratiesector samen voor een Marokkaans etentje en liet ze honderduit vertellen.

In de bijdrage over migratie in Amsab-ISG wordt duidelijk dat het thema niet zomaar door de grote poort is binnengekomen, maar eerst een voet tussen de deur heeft gekregen. De interesse voor de geschiedenis van de recente migratie en het erfgoed van migrantengemeenschappen was net als in andere culturele instellingen ook in Amsab-ISG geen evidentie, maar ondertussen is er een hele weg afgelegd en staat er nog heel wat op stapel.

Weinig thema's zijn zo internationaal als migratie, dus sluiten we dit themanummer af met een blik over de landsgrenzen. Vooral met erfgoedorganisaties in Nederland en Frankrijk zijn er goede contacten. Hier komen er twee aan bod: het Centrum voor de Geschiedenis van Migranten in Nederland en Génériques in Frankrijk.

Piet Creve, gastredacteur

Met dank aan Martine Vermandere